

लोभस्याज्ञानात्मकस्य मूलमोहो वै चित्यं कार्यार्थार्थप्रतिपत्तिरूपं एतेनैव मोहसंयोग एवाज्ञानयोग इत्यष्टमस्याप्युत्तरं कालात्मनानिमित्तेनाज्ञानस्य गतिः स्वर्गनरकनखुरतिर्यप्येति न वमस्योत्तरं लोभस्य च्छेदो भेदादिस्तस्य कालः यद्वालिप्स्यमानोर्थो विघ्नितो भवति तदैव वै चित्यं रूपस्याज्ञानस्य काल इति दशमस्योत्तरं कारणं निदानं हेतुः फलं ॥ १ ॥ तस्य कालस्य मूढस्य वा तदुभयमाह अज्ञानकारणाहो भः कार्यं फलं मूलं लोभस्य मोहो वै कालात्मगतरेव च ॥ छिन्नेभिन्ने तथा लोभो भेकारणं काल एव च ॥ १ ॥ तस्याज्ञानाद्विलोभो हिलोभादज्ञानमेव च ॥ सर्वदोषास्तथा लोभात्तस्माहोभं विवर्जयेत् ॥ १ २ ॥ जनको युवनाश्च श्रवपादभिः प्रसेनजित् ॥ लोभक्षयादिवं प्राप्तास्तथैवान्येन राधिपाः ॥ १ ३ ॥ प्रत्यक्षं तु कुरुश्रेष्ठ जलोभमिहात्मना ॥ त्यक्त्वा लोभं सुखं लोके प्रेत्य चानुचरिष्यसि ॥ १ ४ ॥ इति श्रीम ० आप ० अज्ञानमाहात्म्ये एकोनषष्ठ्याधिकशततमोऽध्यायः ॥ १ ५ ॥ ॥ ५ ॥
युधिष्ठिर उवाच स्वाध्याये कृतयत्नस्य नरस्य च पितामह ॥ धर्मकामस्य धर्मात्मनः श्रेय इहोच्यते ॥ १ ॥ बहुधा दर्शने लोके श्रेयो यद्विहमन्यसे ॥ अस्मिं ह्यलोके परैश्चैव तन्मे ब्रूहि पितामह ॥ २ ॥ महानयं धर्मपथो बहुशाखश्च भारत ॥ किंस्विदेवैह धर्माणामनुष्ठेयतमं मतं ॥ ३ ॥ धर्मस्य महती राजन बहुशाखस्य तत्त्वतः ॥ यन्मूलं परमं तात तत्सर्वं ब्रूय शेषतः ॥ ४ ॥ भीष्म उवाच हंत ते कथयिष्यामि येन श्रेयो लब्धवाप्स्यसि ॥ पीत्वानृतमिव प्राज्ञो ज्ञानतपोभविष्यसि ॥ ५ ॥ धर्मस्य विधयो नैके ये वै प्रोक्ता मर्हसिभिः ॥ स्वस्वं विज्ञानमाश्रित्य तदमस्तेषां परायणं ॥ ६ ॥ दमं निःश्रेयसं प्रादुर्द्वानि श्रितदर्शिनः ॥ ब्राह्मणस्य विशेषेण दमो धर्मः सनातनः ॥ ७ ॥ दमात्तस्य क्रियासिद्धिर्यथा वदुः पलभ्यते ॥ दमोदानंतथा यज्ञानधीतं चातिवर्तते ॥ ८ ॥ दमस्तेजो वर्धयति पवित्रं च दमः परं ॥ विपाप्मा ते जसायुक्तः पुरुषो विंदते महत् ॥ ९ ॥ दमेन सह शं धर्मनायं लोकेषु शुश्रुम ॥ दमो हि परमो लोकप्रशस्तः सर्वधर्मिणां ॥ १० ॥ प्रेत्य चात्र मनुष्येन्द्र परमं विंदते सुखं ॥ दमेन हि स मायुक्तो महान्तं धर्ममश्नुते ॥ ११ ॥ सुखं दातः प्रस्वपति सुखं च प्रतिबुध्यते ॥ सुखं पर्येतिलोकांश्च मनश्चास्य प्रसीदति ॥ १२ ॥ अदांतः पुरुषः क्लेशमभोक्ष्यं प्रतिपद्यते ॥ अनर्थाश्च बहू नन्यान् प्रसृजत्यात्मदोषजान् ॥ १३ ॥ आश्रमेषु च तुर्ध्वादुर्ममेवोत्तमं व्रतं ॥ तस्य लिङ्गानि वक्ष्यामि येषां समुदयो दमः ॥ १४ ॥ क्षमाधृतिरहिंसा च समता सत्यमार्जवं ॥ इन्द्रियाभिजयो दाक्ष्यं मर्दवं ह्रीरचापलं ॥ १५ ॥ अकार्पण्यमसंरंभः संतोषः प्रियवादिता ॥ अविहिंसानसूया चाप्येषां समुदयो दमः ॥ १६ ॥ गुरुपूजा च कौरव्यदया भूतेषु पैशुनं ॥ जनवादं मृषावादं स्तुतिर्निंदा विसर्जनं ॥ १७ ॥ इति शां ० आप ० नै ० भा ० एकोनषष्ठ्याधिकशततमोऽध्यायः ॥ १ ५ १ ॥ ॥ ५ ॥ स्वाध्याये इति ॥ १ ॥ २ ॥ ३ ॥ ४ ॥ ५ ॥ दमः इन्द्रियनियमः परायणं पराकाष्ठा अत्रैव सर्वधर्मा अंतर्भूता इत्यर्थः ॥ ६ ॥ ७ ॥ ८ ॥ ९ ॥ १० ॥ ११ ॥ १२ ॥ १३ ॥ १४ ॥ १५ ॥ पैशुनं दांतो नैव निषेवत इत्युत्तरेणान्वयः स्तुतिर्निंदयोरविसर्जनं ॥ १७ ॥